

Kinderopvang als een instrument in armoedebestrijding

1 Inleiding

De kinderarmoede in Vlaanderen blijft met ongeveer 14 procent al enkele jaren op hetzelfde niveau hangen. Ondanks inspanningen op verschillende overheidsniveau's (federaal, Vlaams en lokaal) om daar iets aan te doen, is het aantal kinderen dat in armoede opgroeit, zelfs gestegen van 12,8 procent in 2016 naar 14 procent in 2019 ([cijfers kansarmoede Vlaams Gewest](#)).

Armoede is een multidimensioneel gegeven: het gaat over een divers pallet van (sociale) uitsluitingen op verschillende levensdomeinen die intens met elkaar verweven zijn (vb. onderwijs, werk, huisvesting, gezondheid, vrije tijd, enz.). Dit complex probleem vereist een daadkrachtige aanpak waarbij intensief wordt samengewerkt tussen de verschillende beleidsdomeinen en overheidsniveaus (van Europees tot lokaal). Het is belangrijk dat acties op verschillende beleidsdomeinen op elkaar zijn afgestemd.

Het probleem van kinderarmoede aanpakken betekent ongelijkheid bestrijden en sociale grondrechten (participatie, maatschappelijke dienstverlening, inkomen, gezin, onderwijs, vrijetijdsbesteding, werk, wonen en gezondheid) garanderen. Hierbij is het uitgangspunt dat elkeen het recht heeft een menswaardig leven te leiden.

De armoedesituatie van een kind doorbreken is vanuit menselijk oogpunt een noodzakelijke opdracht voor elke overheid. Recent onderzoek toont echter ook aan dat de strijd tegen kinderarmoede ook puur budgettair een goede investering is: één euro investeren in kinderarmoedebestrijding levert op lange termijn tussen de 5 en 9 euro op. Preventief investeren is ook op dit terrein op termijn veel goedkoper dan curatief ingrijpen (A. Benhadda; C. Geerinck en J. M. García, [Vlerick Business School](#)).

Het verzekeren van gelijkwaardige kansen voor kinderen in een welvarende samenleving opent mogelijkheden om ervoor te zorgen dat de toekomstige generatie deze armoedecirkel zal kunnen doorbreken. Ook kinderopvang kan hierin een sleutelrol spelen en een belangrijke bijdrage leveren om ongelijkheid te voorkomen en te bestrijden.

Deze nota beschrijft welke rol er is weggelegd voor de kinderopvang en illustreert hoe lokale besturen op hun beleidsniveau nu reeds inzetten op kinderopvang om kinderarmoede lokaal te bestrijden.

Deze nota beperkt zich tot de rol die kinderopvang baby en peuter kan spelen. We zien dezelfde rol weggelegd voor kinderopvang van schoolgaande kinderen, maar gezien het nieuw decreet en de andere organisatie en regierol die dit met zich meebrengt, zal dit niet in deze nota behandeld worden.

Vlaams beleid

De Vlaamse overheid heeft de ambitie om in het kader van armoedebestrijding in te zetten op kinderopvang. Het lijkt er op dat Vlaanderen zich bewust is van het belang van de sociale functie van kinderopvang:

“De eerste levensjaren zijn sterk bepalend voor het vrijwaren van de talenten en de kansen van elkeen. Wetenschappelijk onderzoek ondersteunt die vaststelling. Daarom is en blijft het cruciaal, zoals we inleidend al hebben aangegeven, resoluut in te zetten op het voorkomen en bestrijden van armoede bij gezinnen met jonge kinderen. Kinderopvang is daarbij een instrument, het Groeipakket, geïntegreerde gezinstrajecten, de gezinsondersteuning tout court, de Huizen van het Kind, enz. zijn dat ook” (Beleidsnota 2019-2024, Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, p.75).

Er wordt in de beleidsnota Welzijn 2019-2024 gesproken van gezinscoaches die gezinnen op de verschillende levensdomeinen ondersteunen en aan vroegdetectie doen, in nauwe samenwerking met lokale partners.

“Vroegdetectie en een toegankelijk aanbod zijn cruciale aspecten van armoedebestrijding. Om zoveel als mogelijk te voorkomen dat mensen in armoede belanden, focussen we dan ook op een vroege detectie van mogelijke armoederisico's. Dit is onder meer mogelijk via de lokale teams van Opgroeien, in de kinderopvang of op school onder meer omwille van onbetaalde schoolfacturen” (Beleidsnota 2019-2024, Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, p.75).

In de beleidsnota lezen we ook:

“De kinderopvang zal verder groeien, in de eerste plaats voor werkende ouders en ouders die een opleiding volgen in het kader van een traject naar werk. We maken ruimte voor meer sociaal ondernemerschap in de kinderopvang en passen de regelgeving in die zin aan” (Beleidsnota 2019-2024, Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, p.12).

“Om de combinatie werk en gezin mogelijk te maken, investeren we in een flexibele, toegankelijke en betaalbare kinderopvang. We zorgen voor effectieve voorrang voor kinderen van werkende ouders” (Beleidsnota 2019-2024, Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, p.19).

In het Vlaams Actieplan armoedebestrijding 2020-2024 staan ook volgende relevante doelstellingen en daaraan gekoppelde acties:

We versterken de toegankelijkheid in de kinderopvang met voorrang voor werkende ouders en ouders in opleiding.

Actie 1 - We evalueren de toepassing van de voorrangsregels. We kijken hierbij specifiek naar de toegankelijkheid van kinderopvang voor werkenden en voor ouders die een traject volgen naar werk en/of inburgering. Na de evaluatie maken we een nieuwe start met de opvolging van de regelgeving in functie van de toepassing van de (eventueel bijgestuurde) voorrangsregels.

Actie 2 - We maken een meerjarenplan op met VBJK en de sector kinderopvang. We willen de sector informeren, sensibiliseren en ondersteunen met het oog op de verbetering van hun toegankelijkheid (Vlaams actieplan armoedebestrijding 2020-2024, p. 69).

We versterken buurtgerichte netwerken voor kinderen en gezinnen die geïntegreerd werken over verschillende levensdomeinen heen.

Voor een sterk lokaal geïntegreerd beleid en laagdrempelige dienstverlening naar kinderen en gezinnen, versterken we de dynamiek op buurtniveau. Geïntegreerd samenwerken en gedeelde doelstellingen in basisvoorzieningen zijn cruciaal in de aanpak van complexe maatschappelijke uitdagingen zoals kinderarmoede, integratie en maatschappelijke participatie, gezondheidsongelijkheid, ... Internationaal onderzoek toont dat aan. Wij willen buurtgerichte netwerken versterken om bij te dragen aan de continuïteit tussen thuis, kinderopvang van baby's en peuters, (kleuter)onderwijs en buitenschoolse (kleuter)opvang.

In 2020 werken we concreet aan:

- De ontwikkeling van indicatoren en tools die lokale besturen en actoren kunnen ondersteunen bij het opmaken van een nodenanalyse, het geïntegreerd werken, ouderparticipatie, zelfevaluatie en impactmeting. Daarom lopen we samen met partners twee begeleidingstrajecten: één voor de KOALA-werkingen (Kind- en OuderActiviteiten voor Lokale Armoedebestrijding) en één voor de proeftuinen buurtgerichte netwerken voor kinderen en gezinnen. We hebben bij de ontwikkeling aandacht voor de samenhang zodat deze tools in diverse samenwerkingsverbanden en contexten (bv. Huizen van het Kind) kunnen gebruikt worden.
- De structurele inbedding van de AMIF-proeftuinen Inburgering voor laaggeletterde moeders met jonge kinderen. De AMIF-proeftuinen bieden een geïntegreerd aanbod van inburgering (MO), Nederlandse les, Opvoedingsondersteuning en Ontwikkelingsstimulering aan deze kwetsbare doelgroep.

In al deze netwerken gaat er steeds specifieke aandacht naar kinderen en gezinnen in kwetsbare situaties en wordt de link met de Huizen van het Kind en het lokaal sociaal beleid gelegd (Vlaams actieplan armoedebestrijding 2020-2024, p. 43).

Afstemmen van het inkomenstarief met het Groeipakket

Toegang hebben tot betaalbare kinderopvang is voor gezinnen met jonge kinderen een belangrijke ondersteuning om te kunnen deelnemen aan de samenleving. Opvang met subsidie voor inkomenstarief vraagt een ouderbijdrage die variabel is in functie van het gezinsinkomen. We willen op vlak van gezins- en inkomensbegrip afstemming realiseren tussen de kinderopvang en het groeipakket. Hierdoor zal het inkomenstarief kinderopvang automatisch kunnen berekend worden (Vlaams actieplan armoedebestrijding 2020-2024, p.29).

Reactie VVSG

De VVSG onderschrijft ten stelligste het belang van een kwaliteitsvolle en toegankelijke kinderopvang in de strijd tegen kinderarmoede. Maar stelt ook vast dat er in sommige gemeenten/regio's nog een groot tekort is aan betaalbare, toegankelijke en kwalitatieve kinderopvang. De huidige focus op kinderopvang in kader van (traject naar) werk en de voorrang voor werkende ouders die men de komende beleidsperiode nog wil versterken kan mogelijks de sociale functie of de rol die kinderopvang heeft in de bestrijding van kinderarmoede beperken.

De mogelijkheden om in ons land een plek in de formele kinderopvang te bemachtigen zijn vandaag ongelijk verdeeld. De meest gegoede gezinnen gebruiken kinderopvang twee tot drie keer zo vaak dan de meeste kansarme gezinnen (Teppers et al. 2019 en Van Lancker en Ghysels 2012). In Vlaanderen is de kloof zelfs groter.

Ondanks de voorrangsregels in de inkomensgerelateerde kinderopvang bijvoorbeeld blijft (zie recente HIVA-rapport naar het gebruik van kinderopvang in Vlaanderen) de 'onvervulde behoefte' aan formele kinderopvang groter bij kansengroepen: moeders die niet aan het werk zijn en moeders van een buitenlandse origine hebben zowat twee keer zo vaak een onvervulde behoefte aan kinderopvang (Teppers et al. 2019).

Die sociale kloof en dus ongelijke toegang tot de formele kinderopvang heeft niet louter te maken met kenmerken van deze kwetsbare gezinnen (vb. een gebrek aan informatie, kennis en vaardigheden, andere opvattingen over het moederschap, enz.), maar ook en vooral met structurele factoren die de toegang tot de formele kinderopvang bemoeilijken (denk maar aan het tekort aan betaalbare en fysiek bereikbare kinderopvangplaatsen).

De kwaliteit van de kinderopvang wordt bepaald door de mate waarin de drie functies van kinderopvang (economische, pedagogische en sociale functie) gerealiseerd worden. Deze nota focust zich op de sociale functie en welke rol kinderopvang kan spelen om kinderarmoede lokaal te bestrijden. Met deze nota willen we als VVSG blijvend aandacht vragen voor en inzetten op de sociale functie van kinderopvang. Een plaats in de formele (inkomensgerelateerde) kinderopvang voor elk gezin dat daar nood aan heeft, kinderopvang als basisrecht, ook voor kwetsbare gezinnen is daarbij het uitgangspunt en streefdoel.

De nota bevat een aantal concrete voorstellen die het voor lokale besturen mogelijk moet maken kinderopvang in te zetten in de aanpak van de kinderarmoede op lokaal niveau en die van kinderopvang, ook op Vlaams niveau, een krachtig instrument kunnen maken in de strijd tegen kinderarmoede.

2 De sociale functie van kinderopvang dekt vele ladingen

In de praktijk zien we de nood aan/vraag naar kinderopvang ontstaan vanuit verschillende redenen/motieven bij ouders.

2.1 Dringende opvang of opvang in functie van onmiddellijke activering (werk/opleiding)

Stel je bent werkzoekend. En je krijgt vrijdag een jobaanbieding, al dan niet via een interimcontract. Maandag beginnen. Een kans. Maar dan begint het: hoe geraak je op het werk? Wat met de kinderen? Een opvangplaats is nu wel echt nodig om op deze jobaanbieding in te kunnen gaan.

Ondanks de uitbreidingen van de laatste jaren, is er nog steeds een groot tekort aan kinderopvangplaatsen in Vlaanderen. In situaties van algemene schaarste komen sociaal kwetsbare gezinnen moeilijker aan de bak. Goed geïnformeerd zijn, de geijkte kanalen kennen, lang op voorhand kunnen plannen, enz. dat ligt voor deze gezinnen allemaal moeilijk.

Aangezien deze tewerkstellings- en opleidingskansen vaak onverwacht komen en een zeer flexibele inzet van ouders vragen, is de beschikbaarheid van flexibele en dringende opvang broodnodig. Dringend in de zin van snel beschikbaar, maar ook flexibel in de zin van ruimere openingsuren (laat, vroeg, weekend).

Hoe kan een werkzoekende die een baan krijgt aangeboden zich al negen maanden op voorhand inschrijven om zeker te zijn van een plek in de kinderopvang? Heel wat opvangvoorzieningen werken voor wat betreft de inschrijvingen met wachtlijsten waarbij het principe telt 'eerst komt, eerst maalt'. Dit is ook mede het gevolg van het feit dat een deel van de subsidie afhankelijk is van het aantal prestaties en dus het effectief aantal opgevangen kinderen. Om te vermijden dat men kampt met lege plaatsen en dus minder inkomsten, gaan veel opvangvoorzieningen kinderopvangplaatsen onmiddellijk toewijzen bij aanvraag (en dan nog bij voorkeur aan ouders met voltijdse en voorspelbare opvangvragen). Gevolg is dat heel wat voorzieningen kampen met lange wachtlijsten waardoor er geen ruimte is om in te gaan op deze last minute opvangvragen. Bovendien vragen de Vlaamse voorrangsregels om absolute voorrang te verlenen aan werkende ouders, maar je kan pas een baan nemen als je opvang gevonden hebt. Gevolg: de ouder kan omwille van een gebrek aan opvang deze jobkans niet grijpen en blijft dus werkzoekend. Een vicieuze cirkel toch?

Een bijkomend probleem is dat steeds meer mensen atypische werkuren hebben die soms van week tot week verschillen (vb. ploegenarbeid met vroege en late shiften, weekendwerk in de horeca, enz.). Het beleid en dus de opvang wordt vaak afgestemd op de klassieke werkdag terwijl een steeds grotere groep werknemers niet in zo'n klassieke werkdag terechtkomt en in precare arbeidsomstandigheden verkeert. Dus stel dat die werkzoekende ouder nog een vrije plaats in de kinderopvang vindt dan botst die vaak nog op beperkte openingsuren die onvoldoende tegemoet komen aan zijn/haar vraag naar atypische opvanguren.

Verder zijn de beschikbare opvangplaatsen meestal geconcentreerd in wijken waar meer mensen met een hoger inkomen wonen. Kwetsbare gezinnen zijn vaak minder mobiel (ze hebben dikwijls geen auto en zijn meer aangewezen op het openbaar vervoer) waardoor nabijheid van de opvanglocatie een absolute must is. Een goede spreiding van het aanbod over alle wijken/buurtten waardoor kinderopvang nabij en bereikbaar is voor alle gezinnen, is cruciaal om nieuwe tewerkstelling te ondersteunen (Van Lancker, W. & Vandenbroeck, M., 2019).

2.2 Opvang die ouders/gezinnen helpt om hun draagkracht te vergroten en hun leven terug op het spoor te krijgen (niet gelinkt aan directe activering)

Stel je bent werkzoekend. De onbetaalde facturen stapelen zich op. Je dreigt je huis te verliezen. Op zoek naar een sociale woning? Of eerst die rekening van elektriciteit toch regelen? Je dreigt problemen te krijgen met het ziekenfonds. De school van de kinderen klaagt over onbetaalde facturen, maar je kan amper eten kopen voor deze week. De energie om nu werk te vinden is er niet. De zorg voor de kinderen vraagt veel van je.

Armoede is een kluwen, een spinnenweb aan problemen op verschillende levensdomeinen (inkomen, huisvesting, gezondheid, arbeid, onderwijs, enz.). Een goede baan is één van de beste manieren om uit armoede te geraken, maar is zeker - wanneer je in een web van problemen zit - niet vanzelfsprekend. Net door het ervaren van schaarste op diverse vlakken, ontstaat bij mensen in armoede stress en een tunnelvisie. De theorie van de schaarste (S. Mullainathan & E. Shafir, 2013) zegt dat eens je in zo'n tunnelvisie zit, je overgaat op overlevingsmodus. Het vermogen om aandacht op te brengen, om goede beslissingen te nemen, om vast te houden aan lange termijn plannen en om verleidingen te weerstaan, verminderd. Met andere woorden, je cognitieve bandbreedte versmalt. Aandacht geven aan het opnieuw verbreden van deze bandbreedte, het verlagen van stress en het opnieuw rust brengen in deze gezinnen moet de focus zijn in de ondersteuningsaanpak. Op deze manier kan er weer ruimte ontstaan om te denken, om aandacht te geven, om op lange termijn dingen te plannen en om de draagkracht van het gezin te herstellen.

Kinderopvang zelf biedt kansen aan ouders om uit hun sociaal isolement te geraken en een informeel netwerk uit te bouwen. Indirect zorgt kinderopvang op die manier voor activering

door ouders de mentale en cognitieve ruimte te geven om hun leven terug op spoor te brengen (ook al is die activering nog niet echt concreet).

2.3 Opvang in combinatie met hulpverlening (waarbij de hulpverleningscontext belangrijker is dan de activeringscontext)

In moeilijke of problematische opvoedingssituaties kan opvang soms nodig zijn in kader van de hulpverlening aan een jong kind.

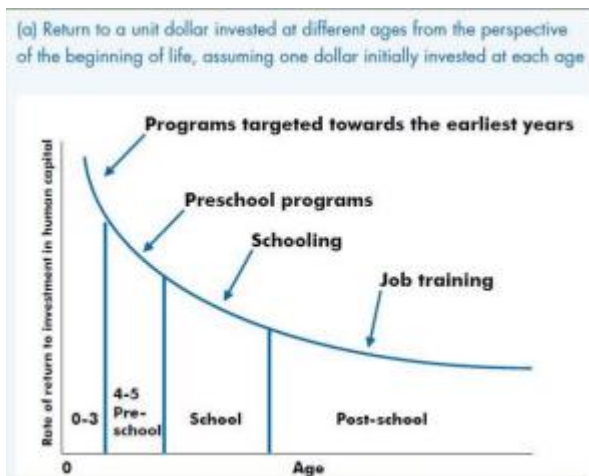
Zo kan binnen het zorggarantieplan een dringende vraag naar opvang gesteld worden in het kader van uithuisplaatsing van een kind. De kinderopvang kan zo een veilige, voorspelbare en stimulerende omgeving worden voor kinderen van gezinnen in acute crisis.

Of men gebruikt de opvang als opstap om intensief met de ouders aan de slag te gaan door bijvoorbeeld samen met hen werk te zoeken en/of opvoedingsondersteuning aan te bieden. Tegelijkertijd leren de ouders de kinderopvang kennen en vertrouwen.

2.4 Opvang als recht van het kind op ontwikkeling - sociaal en pedagogisch (in functie van gelijke kansen en doorbreken generatie-armoede)

Gezinnen die in armoede leven, staan onder voortdurende stress. Deze stress heeft een negatieve invloed op de (hersen)ontwikkeling van kinderen. Kinderen de kans geven om in een kwaliteitsvolle kinderopvang de nodige rust te vinden en ontwikkelingskansen te krijgen, is een cruciaal element in functie van het bieden van gelijke kansen bij de start. Bovendien kunnen ouders via de kinderopvang een informeel netwerk uitbouwen en sociale steun ervaren.

Investeren in kinderen levert bovendien heel wat op. Kinderopvang is niet alleen voordelig voor de levenslange ontwikkeling van kinderen, econoom en Nobelprijswinnaar James Heckman (2008) voegt hieraan toe dat investeren op heel jonge leeftijd rendeert. Kosten-batenanalyses van acties voor jonge kinderen in uiteenlopende omstandigheden tonen aan dat je als samenleving elke geïnvesteerde euro tot acht keer terugverdient aan kosten die uitgespaard blijven aan het remediëren en herscholen van mensen op latere leeftijd.

Kwaliteitsvolle kinderopvang zorgt naast een hoog individueel, ook voor een duidelijk maatschappelijk rendement. Het positieve effect van kwaliteitsvolle kinderopvang op de ontwikkeling van kinderen is nog groter bij kinderen die opgroeien in kansarmoede. Wanneer een stimulerende omgeving thuis minder voorhanden is, kan kinderopvang net die kinderen een betere start geven in het leven. Goede kinderopvang kan, althans gedeeltelijk, een kansarme gezinsomgeving compenseren.

2.5 Opvang in kader van integratie van nieuwkomers

Het gezin X is aangemeld voor een integratietraject. Op een gegeven moment zijn beide ouders opgeroepen om de week erop te starten met een cursus.

Samen. Ze moeten nu binnen de week opvang vinden voor hun beide kinderen: een baby en een kleuter. Ze weten niet of een van hen de cursus kan uitstellen.

Ook gezinnen van nieuwkomers kunnen erg gebaat zijn bij kinderopvang in kader van hun integratie. Een plaats in de kinderopvang biedt ouders de mogelijkheid om deel te nemen en te investeren in een inburgeringstraject. Bovendien kan de kinderopvang een plek zijn waar ouders en kinderen de Nederlandse taal onder de knie kunnen krijgen en waar ze kunnen kennismaken en oefenen met belangrijke waarden en normen uit onze cultuur. Via de sociale contacten met andere ouders wordt er ook geïnvesteerd in het uitbreiden van het sociaal informeel netwerk van ouders.

Nieuwkomers met jonge kinderen die een inburgeringstraject volgen, vinden vandaag moeilijk een plaats in de kinderopvang.

3 Concrete voorstellen

Om van kinderopvang een instrument in armoedebestrijding te maken, is een partnerschap nodig tussen de Vlaamse overheid en lokale besturen. Samen hebben zij de mogelijkheden in

handen om het Mattheuseffect tegen te gaan en ook kwetsbare gezinnen gelijke toegang te geven tot de formele (inkomensgerelateerde) kinderopvang. En zo kinderopvang als nuttig instrument in de strijd tegen kinderarmoede te gebruiken.

In wat volgt beschrijven we enkele concrete voorstellen. Aan de hand van de bijhorende pictogrammen kan je in één oogopslag zien of dit een voorstel is dat

- budget vraagt:
- wijziging wetgeving vraagt:

3.1 Uitbreiding aanbod kinderopvang

- Omwille van het grote tekort aan betaalbare kinderopvang in Vlaanderen, is een uitbreiding van het aantal inkomensgerelateerde plaatsen aan het hoogste - T2A tarief noodzakelijk (zie Uitbreidingsronde – meerjarenplan Vlaamse regering).

- Omwille van de nood aan dringende opvang (o.a. in functie van tewerkstelling) vragen we een uitbreiding van het aantal dringende opvangplaatsen waarbij een plaats moet worden toegewezen binnen 1 maand na de opvangvraag. Op dit moment is een subsidie voor dringende opvang enkel mogelijk in een inkomensgerelateerde voorziening. Wij vinden dat deze subsidie mogelijk moet zijn voor elke organisator kinderopvang die de voorwaarden gekoppeld aan deze subsidie kan realiseren en niet bepaald mag worden door de huidige subsidies die de organisator krijgt.

- Omwille van de noodzaak aan ruimere openingsmomenten in functie van atypische werkuren waar veel werknemers mee geconfronteerd worden, vragen we een uitbreiding van het aantal kinderopvangplaatsen met ruimere openingsmomenten.

- In Vlaanderen gebruiken de meest gegoede gezinnen de kinderopvang twee tot drie keer zo vaak dan de meest kansarme gezinnen. Hierbij speelt de geografische spreiding van de kinderopvangplaatsen een grote rol. Uitbreidingen van inkomensgerelateerde plaatsen moeten komen daar waar de noden in functie van armoedebestrijding het hoogst zijn, althans als het de bedoeling is om iets aan de ongelijkheid in het gebruik van kinderopvang te doen.

Het Vlaamse uitbreidingsbeleid van de afgelopen jaren dient vooral de economische functie en niet de sociale functie (er komen voornamelijk plaatsen bij waar de vrouwelijke tewerkstelling stijgt, maar de beschikbaarheid van betaalbare en toegankelijke kinderopvang is een belangrijke randvoorwaarde voor kansarme gezinnen om tot tewerkstelling te kunnen komen).

VVSG vraagt:

- Een lange termijn planning van de uitbreidingen zodat steden en gemeenten zelf ook kunnen plannen en nieuwe kinderopvangplaatsen kunnen laten terecht komen in meer kwetsbare wijken (adviesrol van het lokaal bestuur i.f.v. spreiding aanbod over de gemeente beter benutten: zie Uitbreidingsronde – meerjarenplan Vlaamse regering). Door korte termijnplanning is men meer geneigd om bestaande plaatsen uit te breiden, eerder dan nieuwe voorzieningen in te planten, waardoor er steeds meer kinderopvang dreigt te komen waar er al veel is.
- Om bij toekomstige uitbreidingsrondes meer gewicht te geven aan sociale factoren (vb. kansarmoede-index, fiscaal inkomen gemeente, enz.) i.p.v. enkel aan economische factoren.

- Sinds de inwerkingtreding van het decreet kinderopvang baby's en peuters mogen er nooit meer kinderen tegelijkertijd aanwezig zijn in de kinderopvanglocatie dan het aantal vergunde kinderopvangplaatsen. Voornamelijk wegens financiële consequenties en een verlies van flexibiliteit in het opnamebeleid en de gevolgen daarvan voor de sociale functie (opvangvragen van kwetsbare doelgroepen vergen flexibiliteit), ijvert VVSG al sinds de start van het nieuwe decreet dat er in de groepsopvang op bepaalde momenten meer kinderen aanwezig kunnen zijn dan de vergunde capaciteit. Op deze manier kan men gezinnen met een dringende opvangnood sneller helpen.

- Acties op het ene beleidsdomein staan niet los van het andere. Kinderopvang is een essentiële partner in het realiseren van heel wat beleidsdoelstellingen en zeker in het bestrijden van kinderarmoede, maar wordt vaak nog vergeten. Wanneer men bijvoorbeeld vanuit integratie en inburgering een snellere opstart van integratietrajecten beoogt dan ontstaat er een nood aan extra plaatsen dringende opvang. Wil men kinderen met gelijke kansen laten starten in het onderwijs, is de beschikbaarheid van toegankelijke en kwalitatieve kinderopvang voor kinderen uit kwetsbare gezinnen essentieel (0-3 jaar = belangrijkste periode in ontwikkeling kind). We vragen daarom aan de verschillende ministers om actief linken te leggen naar de kinderopvang en hen te betrekken als belangrijke partner.

3.2 Toegankelijke kinderopvang

- Bij het brede publiek en heel wat kinderopvangvoorzieningen wordt kinderopvang nog onvoldoende gezien als een basisvoorziening voor alle jonge kinderen. Het inzicht dat kwaliteitsvolle kinderopvang een positieve bijdrage heeft tot de ontwikkeling van kinderen en, in het bijzonder, voor kinderen uit maatschappelijk kwetsbare gezinnen, is nog onvoldoende breed gedragen. Daarom willen we inzetten op de ontwikkeling van een sensibiliseringscampagne samen met partners en stakeholders om het brede

publiek en de volledige sector bewust te maken van het belang van toegankelijke en kwaliteitsvolle kinderopvang voor elk kind en zijn/haar gezin.

- Een toegankelijke kinderopvang kan je slechts realiseren door samen te werken met elkaar en met verschillende partners. Lokale samenwerking is noodzakelijk om ervoor te zorgen dat alle gezinnen welkom zijn in de kinderopvang. Betaalbare en toegankelijke kinderopvang realiseren is ook voor het lokaal beleid van belang en lokale besturen hebben hiervoor de afgelopen jaren meer bevoegdheden gekregen. Via hun uitgebreide regierol kunnen lokale besturen mee vorm geven aan de samenwerking met en tussen de organisatoren kinderopvang op het grondgebied (via het lokaal loket kinderopvang, adviesrol bij uitbreidingen, enz.). VVSG is absoluut voorstander van deze uitgebreide regierol, maar vraagt dat lokale besturen verder in hun regisseursrol versterkt en ondersteund worden om in te zetten op de toegankelijkheid van de kinderopvanginitiatieven op hun grondgebied. Dit vraagt beduidend meer middelen dan er tot op heden beschikbaar zijn. vb. meer ondersteuning bij het opstarten van lokale loketten, inhoudelijk forum voor lokale loketten opzetten, ondersteunen bij het dynamiseren van lokaal overleg kinderopvang, subsidie aan voorzieningen die werken rond opvoedingsondersteuning, enz.

- De huidige formulering rond voorrangsregels in inkomensgerelateerde voorzieningen is té complex en té sturend. Er is in de praktijk van de opvang nog te vaak onduidelijkheid over de absolute voorrang voor werk/opleiding versus voorrang omwille van andere gezinskenmerken, kwetsbaar gezin versus voorrangsgroep. Daarnaast is ook gebleken dat er omwille van deze complexiteit veel fouten sluipen in de registratie van de voorrangsgroepen/kwetsbare gezinnen en dat opvolgen, laat staan handhaven hierdoor moeilijk is. VVSG vraagt dat de huidige voorrangsregels worden vereenvoudigd en herschreven en een belangrijk instrument vormen in functie van gelijke toegang van kwetsbare gezinnen in de inkomensgerelateerde kinderopvang. Daarnaast is ook een strengere handhavingsaanpak nodig (gekoppeld aan de kenmerken van een gemeente) voor inkomensgerelateerde voorzieningen die de beoogde voorrangsgroepen niet bereiken.

- Een belangrijke stap in het realiseren van toegankelijke kinderopvang, is het oprichten van een lokaal loket kinderopvang in elke gemeente. Deze lokale loketten kunnen ouders helpen bij de soms moeilijke zoektocht naar kinderopvang. VVSG is van mening dat een lokaal loket kinderopvang verder moet gaan dan het voorzien van een online registratiesysteem voor opvanglocaties en ouders. Het lokaal loket kan een belangrijk instrument zijn om de meest kwetsbaren warm door te verwijzen naar een plaats in de opvang. Enkel bemande lokale loketten kunnen helpen om de toegankelijkheid van kinderopvang te verhogen (subsidie lokaal loket).

+

- Ouders die gebruik maken van een kinderopvangvoorziening voor baby's en peuters met een inkomensgerelateerde ouderbijdrage betalen een ouderbijdrage die gebaseerd is op hun inkomensgegevens. Toch kan er in bepaalde omstandigheden nood zijn aan een afwijking op het op basis van het aanslagbiljet of inkomen berekende inkomenstarief. Sinds 1 april 2014 hebben ouders in bepaalde gevallen recht op een individueel verminderd tarief. Als ouders dit toegekende inkomenstarief of het individueel verminderd tarief niet kunnen betalen, dan kan het OCMW een OCMW-tarief toekennen.

VVSG wil de administratieve drempel voor ouders maximaal wegwerken door middel van een automatische rechtentoekening van een individueel verminderd tarief.

Daarnaast dienen we verder in te zetten op het sensibiliseren van OCMW's in kader van hun belangrijke opdracht rond het vlot toekennen van een OCMW tarief.

- Het aantal voorzieningen dat in Vlaanderen gesubsidieerd wordt om buurtgericht te werken en actief drempels naar de opvang te verlagen, de zogenaamde trap 3 voorzieningen of voorzieningen met plussubsidie, is bijzonder klein. Het feit dat dit "aparte" voorzieningen zijn, bevordert naar onze mening ook niet de sociale mix die belangrijk is om van kwalitatieve kinderopvang te spreken. Elke kinderopvangvoorziening, ongeacht trap 2 of trap 3, zou maximaal gestimuleerd moeten worden om werk te maken van een toegankelijke, kwalitatieve en leefbare kinderopvang. Dit is in de huidige regelgeving niet het geval. We vragen om structureel meer middelen te voorzien voor kinderopvangvoorzieningen die meer kwetsbare gezinnen opvangen (aangezien we weten dat de opvang van kwetsbare gezinnen meer ondersteuning vanuit de kinderopvang vraagt). Iedere organisator die inkomensgerelateerde subsidies krijgt, dient minimaal 20 % kwetsbare gezinnen op te vangen. Vang je meer kwetsbare gezinnen op dan krijg je ook meer subsidies. Een goede sociale mix dien je als organisator zelf te bewaken. We gaan er vanuit dat bestaande trap 3 voorzieningen deze opdracht vervullen en dus hun subsidies niet zullen zien verminderen. Daarnaast kan hun reeds opgebouwde expertise worden ingezet om de rest van de sector te ondersteunen bij deze opdracht.

+

- Op dit moment wordt een groot deel van de subsidie van een inkomensgerelateerde voorziening berekend op basis van het aantal prestaties of effectief aanwezige kinderen. Dit gegeven gecombineerd met het feit dat er nooit meer kinderen mogen zijn dan hetgeen op je vergunning staat, maakt dat organisatoren i.f.v. een optimale bezetting en subsidie graag opvang bieden aan ouders met vaste (en vaak ook voltijdse) opvangplannen. Ouders met flexibele en wisselende opvangplannen zijn in deze vaak minder interessant omdat dit geheel voor de opvang veel planning en puzzelwerk vraagt en vaak gepaard gaat met een minder hoge bezetting. Omwille van het grote tekort aan opvang, staan (kwetsbare) ouders met flexibele opvangvragen

vaak in de kou.

VVSG wenst dat:

- de verhouding van subsidie van trap 2-voorzieningen wijzigt zodat minder de nadruk ligt op het aantal prestaties en meer op de subsidie van de personeelscomponent.
- de regelgeving iedere organisator verplicht om ruimte te laten voor flexibele opvangvragen (vb. 2 dagen per week opvang nodig, maar dit zijn niet iedere week dezelfde dagen)

- De huidige regelgeving voor inkomensgerelateerde voorzieningen bevat drempels om toegankelijk te werken (systeem bestellen is betalen, online aanvragen IKT-tarief, zoveel mogelijk werken met vaste opvangplannen, subsidies o.b.v. prestaties, enz.). Innovatieve, lokale praktijken ontstaan om, ondanks deze beperkende en voor kwetsbare gezinnen moeilijke regels, toch kinderopvang te voorzien. VVSG vraagt structurele subsidies te voorzien voor dergelijke vernieuwende projecten in kader van een toegankelijke kinderopvang Vb. PACE 38 VOLT (zie 4.1), occasionele kinderopvang die niet binnen IKT regelgevend kader passen omdat ze anders flexibiliteit die eigen is aan hun werking verliezen.

+

3.3 Kwalitatieve kinderopvang

- VVSG vraagt om te investeren in een goede en kwalitatieve basisopleiding voor kinderbegeleiders waarin het thema toegankelijkheid, diversiteit en werken met kwetsbare gezinnen belangrijke aandachtspunten zijn. Verder dient men in te zetten op permanente bijscholing omtrent dit thema voor kinderbegeleiders. Je kunt niet goed voor kinderen zorgen als je niet goed zorgt voor de mensen die voor kinderen zorgen.'

- Voorts is er meer tijd nodig voor betaalde kindvrije uren waarin de kinderbegeleiders bijvoorbeeld tijd en ruimte hebben voor observatie, planning, pedagogische documentatie en reflectie daarop. Ook kan deze tijd gebruikt worden om verder in te zetten op het versterken van de relatie en samenwerking met ouders vb. oudercontacten.

Al jaren krijgen organisatoren van kinderopvang een ongelijke subsidie voor de organisatie van de gezins- en groepsopvang baby en peuter waar de ouders betalen op basis van hun inkomen. Het decreet van 20 april 2012 houdende de organisatie van kinderopvang van baby's en peuters had tot doel dat verschil in subsidiebedragen weg te werken tegen 1 april 2020. Het Subsidiebesluit van 22 november 2013 tot uitvoering van het decreet voorzag in een groeipad met verschillende fases om ervoor te zorgen dat de laagste subsidiebedragen (T2B) gelijkgeschakeld werden met de hoogste subsidiebedragen (T2A). Ook lokale besturen die zelf gezins- of

groepsopvang van baby's en peuters organiseren hebben vaak nog een aantal plaatsen die gesubsidieerd worden aan het laagste tarief, de zogenaamde trap 2B. De VVSG stelde dit al jaren geleden aan de kaak en voerde in het verleden actie onder de noemer "Gelijke subsidie voor gelijk werk". De bij de start van het decreet tegen 1 april 2020 beloofde algemene gelijkschakeling van de subsidie, zowel voor gezins- als groepsopvang, komt er voorlopig niet. De Vlaamse regering heeft op 6 maart 2020 beslist om het subsidiegroepad T2B-plaatsen uit te stellen met nog eens 6 jaar (tot 1 april 2026). Voor VVSG is dit onaanvaardbaar en we pleiten voor een snellere uitvoering van dit groepad.

3.4 Meer samenwerking tussen kinderopvang en andere sectoren

Door een goede lokale samenwerking tussen de kinderopvang en toeleiders kunnen we kwetsbare gezinnen toeleiden naar de kinderopvang. Toeleiders zijn sociale netwerken en dienstverleningen in het werkingsgebied die de kansengroepen kennen en rechtstreeks met hen samenwerken. Zij ondersteunen hen, geven hen een platform en/of verenigen ze. Deze toeleiders fungeren vaak als vertrouwenspersoon voor kwetsbare gezinnen.

Kinderopvang is een afspiegeling van de superdiverse maatschappij waarin kinderen opgroeien en terechtkomen. Daarom vormt kinderopvang een belangrijke voorbereiding op het latere leven. Door op jonge leeftijd onderlinge verschillen en gelijkenissen bespreekbaar te maken, leren kinderen anderen te respecteren. Bovendien kan kinderopvang andere belangrijke waarden meegeven zoals duurzaamheid, solidariteit,... Door de buurt nauw te betrekken bij projecten draagt kinderopvang ook bij tot sociale cohesie. Deelname aan activiteiten in de buurt kan zorgen voor meer bekendheid, een betere toegankelijkheid van de opvang en een grotere betrokkenheid van de kinderen bij de buurt, wat zich kan vertalen in een grotere maatschappelijke engagement op latere leeftijd.

- VVSG vraagt:
 - dat kinderopvang de nodige ruimte krijgt om te kunnen samenwerken met toeleiders: kinderopvang moet de kans hebben om het kinderopvangaanbod en de werking bij toeleiders bekend te maken. We denken hierbij concreet aan Huizen van het Kind, OCMW, consultatiebureaus van Kind en Gezin (gezinsondersteuners), dokterspraktijken, sociale dienst van ziekenhuizen, wijkgezondheidscentra, Verenigingen waar armen het woord nemen, CAW's, Huizen van het Nederlands, Centra Inclusieve opvang, enz.
 - om structureel te investeren in 'keyworkers'/vertrouwenspersonen/gezinscoaches die outreachend kunnen werken in een gemeente/stad. Zij kunnen kwetsbare gezinnen helpen toeleiden naar de kinderopvang en ouders tegelijkertijd extra ondersteuning bieden op verschillende levensdomeinen (bijvoorbeeld in het kader

van activering).

- meer middelen voor een goede werking van het lokaal loket om de samenwerking tussen kinderopvanginitiatieven op het grondgebied te bevorderen. Een eenvoudige digitale tool is hiervoor noodzakelijk. De VVSG is al jaren vragende partij voor een eenvoudige software die de loketten helpt in hun administratieve opdrachten en die Vlaanderen gratis ter beschikking stelt van de lokale loketten. Zo blijft de zeer beperkte subsidie die er vandaag is voor een lokaal loket ook maximaal beschikbaar voor concrete dienstverlening aan ouders.

- om specifiek in te zetten op het versterken van de samenwerking met de Sociale Huizen/OCMW's met het oog op toeleiding naar de kinderopvang, verhoogde toegankelijkheid van de kinderopvang, een duidelijke procedure in kader van het OCMW-tarief voor ouders, blijvende ondersteuning tijdens de opvang van het kind, enz.
- Kinderopvang kan door de buurt nauw te betrekken bij projecten ook bijdragen tot sociale cohesie. Deelname aan activiteiten in de buurt kan zorgen voor meer bekendheid, een betere toegankelijkheid van de opvang en een grotere betrokkenheid van de kinderen bij de buurt, wat zich kan vertalen in een groter maatschappelijke engagement op latere leeftijd. Verder kan kinderopvang ook voor niet gebruikers in de buurt een belangrijke rol spelen door het vervullen van een meer buurtgerichte functie en allerlei opdrachten inzake opvoedingsondersteuning, netwerking, e-inclusiepunt, toeleidingspunt naar kleuterschool, punt voor inburgeringslessen/NT2 lessen, enz. op te nemen. Indien men wenst dat de kinderopvang zijn buurtgerichte functie ten volle kan waarmaken, dienen hiervoor de nodige middelen te worden voorzien.

3.5 Monitoring en evaluatie

- Om een goed lokaal beleid te kunnen voeren is er nood aan goede en transparante cijfers over kinderarmoede en de lokale evolutie. De VVSG ervaart vandaag bij de lokale besturen onduidelijkheid over en vragen bij cijfer kinderarmoede (Opgroeien). Overleg terzake om dit cijfer te kunnen interpreteren is nodig.
- I.f.v. pro-actieve aanpak van armoede vraagt VVSG om het uitwisselen van persoonsgegevens tussen verschillende overheden mogelijk te maken.

4 Inspirerende lokale praktijken

In het kinderopvanglandschap zijn er al heel wat lokale besturen die inspanningen leveren met lokale middelen om in te zetten op de sociale functie van kinderopvang.

4.1 Opvang van jonge kinderen uit kwetsbare gezinnen in kader van opleiding of zoektocht naar werk voor de ouders

38 Volt in de Caputsteenstraat 38 in Mechelen maakt deel uit van het Europees project PACE (Providing Access to Childcare and Employment), dat op haar beurt mogelijk gemaakt wordt door het Europees Interreg 2 Zeeën-programma. Bedoeling is om met een nieuwe benadering voor de opvang van kinderen de toegang tot de arbeidsmarkt te vergemakkelijken. In 38 Volt werken twee gezinsbegeleiders, drie kinderverzorgers en één logistiek medewerker die fungeren als een grote steun voor maatschappelijk kwetsbare ouders in de eerste drie levensjaren van hun kind.

Het ouderschap kan een grote barrière vormen om trainingen te volgen of om te werken, met name voor gezinnen die een grote afstand hebben tot de arbeidsmarkt en die weinig of geen gebruik kunnen maken van kinderopvang. Het Sociaal Huis of bijvoorbeeld VDAB kan die mensen doorverwijzen naar 38 Volt. Baby's van 0 tot 3 jaar worden er kwalitatief en met de grootste zorg opgevangen, terwijl hun ouders actief begeleid worden in hun zoektocht naar werk. Die combinatie van kinderopvang, begeleiding naar werk en actieve ouderbetrokkenheid onder één dak maakt 38 Volt uniek.

“Eén van de belangrijkste aspecten van 38 Volt is de flexibiliteit. Kinderen kunnen bijvoorbeeld vier keer per week komen, maar even goed maar één keer, afhankelijk van de noden van het gezin. De kinderopvang die 38 Volt biedt is dus heel toegankelijk en neemt een grote drempel weg voor werkzoekende ouders. De ouders volgen een individueel traject binnen 38 Volt, dat afloopt wanneer de ouders aansluiting hebben gevonden, zoals een job of een beroepsopleiding. De meeste kinderen stromen dan door naar de reguliere opvang of naar school. Die kwalitatieve voorschoolse opvang heeft ook een positieve invloed op de verdere schoolcarrière van de kinderen.

De afgelopen twee jaar was 38 Volt onderweg met 60 ouders. Sommigen zijn nog bezig aan hun traject, anderen hebben inmiddels structuur in hun leven gevonden. Acht van hen zijn nu actief via sociale tewerkstelling, 17 kregen een contract aangeboden in de privé en nog een paar anderen volgen opleidingen, bijvoorbeeld tot nagelstyliste, zorgkundige of verkoper. Er zijn er ook die Nederlandse les volgen, leren fietsen of voor hun autorijbewijs gaan.

De werking is nu iets meer dan twee jaar actief en een belangrijke vaststelling is dat er een vertrouwensband ontstaat tussen de gezinsbegeleiders en de ouders. Die bellen vaak na afloop van het traject nog als ze vragen hebben. Er wordt ook vastgesteld dat de ouders gemotiveerder zijn om te werken en beter geïnformeerd zijn over hun rechten en plichten rond kinderopvang en tewerkstelling. Hun sociaal netwerk breidt uit en ze voelen zich zelfzekerder als ouder. 38 Volt beantwoordt aan een duidelijke nood en boekt resultaten op korte termijn.

Het Europees project PACE liep eind september 2020 af, maar het stadsbestuur van Mechelen zet 38 Volt niet stop en is op zoek naar partners om 38 Volt verder te zetten.

Tewerkstelling is een belangrijke hefboom in het kader van de halvering van de kinderarmoede in Mechelen.

4.2 Inburgering op maat van laaggeletterde vrouwen met jonge kinderen

Voor vele ouders is een tussenstap nodig naar formele kinderopvang. Voor gezinnen in armoede of gezinnen met een migratieachtergrond is de kinderopvang ongekend terrein. Er is weinig vertrouwen in basisvoorzieningen voor kinderen (doordat ouders het niet kennen of door eigen negatieve ervaringen) en veel moeders willen hun rol als 'mama' niet verwaarlozen. Het AMIF project (ESF) voor de inburgering van laaggeletterde vrouwen speelde hier op in. Moeders konden Nederlandse les en inburgeringscursussen volgen met hun 'kind op schoot'. In de proeftuinen in Vlaanderen werden diverse werkvormen uitgetest: kinderen mochten mee in hetzelfde klaslokaal als de moeder, kinderen werden opgevangen door professionele kinderbegeleiders in een ruimte naast het klaslokaal of in hetzelfde gebouw. Tijdens het volledige traject dat moeders volgden, werden ook bezoeken aan verschillende basisvoorzieningen voor gezinnen gedaan. Zo vergrootte het vertrouwen in het aanbod en zetten verschillende moeders de stap naar formele kinderopvang.

"Ik heb geleerd mijn kind in de opvang te laten. Dat was in het begin een grote stap." Dit is voor deze moeder geleidelijk aan kunnen gebeuren: van februari tot september, had ze haar kind mee in de klas. Dat liet haar toe om te zien hoe alles er aan toe ging. Ze kon het systeem leren kennen. Sinds september brengt ze haar kind zelf naar de opvang in IVCA."
(Moeder PT Antwerpen)

"Ik ben helemaal open gebloeid. Als moeder heb ik meer zelfvertrouwen gekregen. Ook vertrouw ik andere mensen meer omdat ik gezien heb dat de kinderen hier heel goed opgevangen worden. In Afghanistan zou ik mijn kind aan niemand toevertrouwen."
(Moeder PT Limburg)

4.3 Adviesrol lokaal bestuur inzetten i.f.v. het streven naar een goede spreiding van het aanbod

De stedelijke Dienst Kinderopvang van de Stad Gent stelt jaarlijks een rapport samen over het aanbod kinderopvang voor baby's en peuter in de stad Gent. Dit rapport geeft cijfers over het aantal plaatsen in de kinderopvang voor baby's en peuters tegenover het totaal aantal 0-2 jarigen per wijk. Dit is de dekkingsgraad per wijk. Maar het rapport geeft ook informatie over het aantal opvangplaatsen met een bijdrage aangepast aan het inkomen van de ouders. Dan spreekt men over de sociale dekkingsgraad voor een wijk. Op basis van die jaarlijkse gegevens wordt in het lokaal overleg kinderopvang advies gegeven over aanvragen tot het inrichten van bijkomende plaatsen in de wijken. Aanvragen voor wijken met een tekort aan plaatsen of een tekort aan inkomensgerelateerde plaatsen krijgen een hogere score. In het lokaal overleg is er consensus dat moet gestreefd worden naar een gelijkmatige spreiding van de opvangplaatsen in Gent.

4.4 Occasionele opvang in combinatie met tewerkstelling aan kansengroepen

De Stad Antwerpen financiert een zestal OKIDO's (Occasionele Kinderopvang Is Droomopvang) die enerzijds occasionele opvang bieden en anderzijds tewerkstelling bieden aan kansengroepen. Bedoeling is dat deze OKIDO's op termijn erkend worden als trap 3 voorzieningen. Na zes maanden moeten de kinderen in principe doorstromen naar andere kinderopvanginitiatieven in Antwerpen om in de reguliere opvang een betere sociale mix te creëren. Dat gebeurt niet altijd. Het belang van het kind staat voorop.

Omwille van een tekort aan plaatsen in de OKIDO's worden daarnaast ook plaatsen voor occasionele opvang 'ingekocht' bij startende zelfstandigen die enkel opvangplaatsen in trap 0 en trap 1 bieden. Maximum 4 kindplaatsen per voorziening worden betaald door de stad. De ingekochte kindplaatsen worden vervolgens door de dienst regie kinderopvang occasioneel ingevuld. De opvang ontvangt voor de ingekochte kindplaatsen vaste dagbedragen van stad Antwerpen. Ouders met een dringende opvangnood omwille van toeleiding naar werk kunnen met hun kinderen bij die opvang terecht. Ouders betalen voor de opvang van hun kind volgens hun attest inkomenstarief. Het is een manier om startende zelfstandigen op weg te helpen en tegelijk over meer occasionele plaatsen te beschikken. Van het ogenblik dat de startende zelfstandige aan een hogere bezetting komt in zijn opvang (en dus leefbaar is zonder hulp), stopt de Stad Antwerpen met de inkoop van occasionele plaatsen.

Een medewerkster van de regie zoekt actief naar een geschikte reguliere opvangplaats voor de kinderen na afloop van de periode van zes maanden. In de eerste plaats via de gepubliceerde vrije plaatsen op. Als er een plaats vrij is, neemt zij contact en helpt het kind inschrijven. Ze neemt ook contact met de occasionele opvang om de nodige opvolging te verzekeren. Alle kinderen met een langere opvangbehoefte vinden na maximum zes maanden een plaats in de reguliere opvang, meestal bij een onthaalouder aangesloten bij de diensten gezinsopvang.

4.5 Gratis kinderopvangcheques om kwetsbare gezinnen vertrouwd te maken met de kinderopvang

Om kwetsbare gezinnen te helpen de stap naar opvang te zetten werden kinderopvangcheques verspreid waarmee kwetsbare gezinnen gratis en met de nodige begeleiding kunnen kennismaken en vertrouwd geraken met de vergunde opvang in Genk. Stad Genk, OCMW Genk, Campus O³ en alle opvanginitiatieven willen de toegang tot de vergunde kinderopvang in Genk voor gezinnen in een maatschappelijk kwetsbare situatie verbeteren. Maatschappelijk kwetsbare gezinnen die nog geen gebruik maken van kinderopvang kunnen dankzij kinderopvangcheques gratis en met begeleiding de vergunde opvang van baby's en peuters in Genk ontdekken. Kwetsbare gezinnen met baby's en/of peuters in huis kunnen in Genk beroep doen op kinderopvangcheques. Ze krijgen een boekje

met tien cheques waar ze evenveel opvangmomenten – hoe lang die duren, bespreken ze samen met de kinderopvang zelf – mee kunnen 'kopen'. Alle kinderopvanginitiatieven in de stad aanvaarden de cheques, zowel de kinderdagverblijven als de onthaalouders, “Voor de verspreiding van de cheques wordt samengewerkt met een heleboel toeleiders: het OCMW, de regioverpleegkundigen van Kind en Gezin, de CKG's, de inrichters van taallessen, de VDAB, enz. Allemaal organisaties en mensen die een persoonlijke band hebben met de kwetsbare gezinnen. Aangezien die gezinnen vaak een netwerk missen waar ze op terug kunnen vallen, is die vertrouwensband ontzettend belangrijk om hen te overtuigen de stap naar de kinderopvang te zetten. Uit een eerste evaluatie blijkt dat de gezinnen die de cheques ook echt een paar keer gebruiken hun baby's en peuters ook nadien – als het chequeboekje opgebruikt is - naar de kinderopvang blijven brengen. De grootste drempel die de gezinnen over moeten, is het daadwerkelijk gebruiken van de cheques. Daar is de grootste uitval te zien, na het verspreiden van de cheques en nog voor het opstarten van een kinderopvangtraject. Bij de gezinnen die de cheques een paar keer gebruiken, ligt de verderzetting enorm hoog en is er amper nog uitval. Eenmaal ze de kinderopvang een echte kans hebben gegeven, zijn ze verkocht. Ze zien dat hun kinderen grote sprongen vooruit zetten, en ze krijgen ook zelf innerlijke rust. Elk jaar probeert stad Genk zo'n vijftig gezinnen op weg te helpen. Het engagement van de toeleiders en de mensen in de kinderopvang is echt enorm, en daarmee staat of valt het project.

4.6 Peuterspeelpunt als (wekelijks) ontmoetingsmoment voor ouders met jonge kinderen

De Speelbabbel in Malle is een initiatief van het OCMW en ontstaan vanuit de nood aan ontmoeting tussen ouders met jonge kinderen. Tijdens de wekelijkse ontmoetingsmomenten bieden we ouders de ruimte om met andere ouders te praten over hun kinderen en om met hun kinderen te spelen. Het mooie is dat kansrijke en kansarme ouders elkaar ontmoeten, elkaar vinden, van elkaar leren en elkaar doen groeien in hun ouderrol. Onze partners binnen het Huis van het Kind, bijvoorbeeld de verpleegkundige van Kind en Gezin of een collega van de opvoedingswinkel, vinden het bijzonder waardevol om met ouders te spreken in een eerder informele context.

Om ook de jongste inwoners van Merksplas niet uit het oog te verliezen organiseert Kinderclub De Spetter het peuterspeelpunt. Het peuterspeelpunt is een voorschools project om kinderen de mogelijkheid te bieden te spelen met speelgoed dat ze thuis niet hebben en om met anderen samen te spelen. Het is een ontmoetingsplaats voor jonge ouders waar deze terecht kunnen met hun opvoedingsvragen. Elke minimale stap die gezet wordt om ook kwetsbare ouders te bereiken kan alleen maar als een meerwaarde worden gezien.

Dat Kinderclub De Spetter zich niet alleen voor kinderen inzet, maar de ogen ook niet sluit voor andere maatschappelijke ontwikkelingen, blijkt uit het jongste initiatief. In samenwerking met het Sociaal Huis (dienst opvang asielzoekers) is recent het project “Samen groeien”

opgestart. Met “Samen groeien” wordt de sociale functie van de Kinderclub uitgebreid. Op een laagdrempelige manier kunnen nieuwkomers in Merkplas meespelen met kinderen, waarbij we vertrekken vanuit de individuele talenten en capaciteiten. De omgang met het begeleidingsteam en de kinderen biedt hen een taalbad. Het betreft hen op een positieve manier in het dorpse leven, geeft hen een doelgerichte dagbesteding. Voor hen is het een eerste ‘werk’ervaring en ze maken kennis met de arbeidscultuur in België. Het stelt ze in staat hun creativiteit en kwaliteiten te benutten. Door meer diversiteit in de kinderopvang binnen te brengen zijn we er van overtuigd dat we enerzijds een rijker aanbod voor kinderen kunnen creëren en anderzijds de sociale cohesie in de buurt kunnen versterken.

4.7 Intensieve samenwerking met armoedevereniging

Het stads- en OCMW-bestuur van Eeklo werkt op verschillende beleidsdomeinen intensief samen met Wijkcentrum De Kring. Dit is een armoedevereniging met onder andere budgethulpverlening, computerlessen en een ontmoetingsplaats voor alle burgers. Op een proactieve manier worden ouders via het Wijkcentrum De Kring geïnformeerd over de voordelen die kinderopvang biedt. De medewerkers van Schatjeseiland en andere opvangvoorzieningen op het grondgebied Eeklo krijgen ook vorming om inzicht te krijgen in de leefwereld van kwetsbare gezinnen.

4.8 Flexibele kinderopvang i.f.v. integratie en inburgering

Er zijn ook lokale besturen die met eigen middelen inzetten op zeer flexibele opvang omwille van ervaren tekorten aan opvang op hun grondgebied.

Het Lindeke van EVA vzw Turnhout biedt occasionele (kortdurende) opvang aan 18 baby's en peuters van 0 tot en met 3 jaar. Zij werken met occasionele opvangplannen waarbij ouders vaste opvangplaatsen krijgen zolang hun activeringstraject (opleiding/tewerkstelling) loopt.

Daarnaast is er ruimte voor occasionele (nood)opvang indien er vrije plaatsen zijn.

Zij bieden kinderopvang aan ouders omwille van:

- werk- en studiegerelateerde situaties: het plots vinden van werk, een sollicitatiegesprek, start van een opleiding, het lopen van stage, e,z/
- niet-werk- en studiegerelateerde situaties van het (kwetsbare) gezin:
 - ✓ een acute crisissituatie in het gezin
 - ✓ de behoefte van een gezin aan korte draaglastvermindering
 - ✓ de wenselijkheid voor het kind, om sociale of pedagogische redenen
- het wegvallen van de reguliere kinderopvang die het gezin had

Ook OCMW De Panne heeft een zeer specifieke groepsopvang genaamd 't Wiske opgericht. Het bijzondere aan deze kinderopvang is dat die bestemd is voor kinderen van wie de ouders lessen Nederlands of maatschappelijke oriëntatie volgen van het agentschap integratie en inburgering. De voorwaarde is dat de kinderen al ingeschreven zijn voor opvang in

de reguliere sector, maar daarop door plaatsgebrek al lang moeten wachten. Dat brengt mee dat de ouders op hun beurt niet kunnen starten met de taallessen. Als er toch plaatsen vrij komen in de reguliere opvang, moeten de kinderen naar die 'gewone' opvang verhuizen. Het project luistert naar de naam 't Wiske, wat staat voor Werk, Integratie en Informatie, Stimulans en Kinderopvang en is een initiatief van de intergemeentelijke samenwerking De Panne, Koksijde, Nieuwpoort en Veurne. De medewerkers zijn werknemers van het OCMW. Een aantal van hen behoort tot een andere cultuur, wat de drempel laag houdt.

Deze beide lokale initiatieven zetten in op de toeleiding naar werk/opleiding/inburgering voor kwetsbare gezinnen en het geleidelijk aan vertrouwd maken van ouders met het concept kinderopvang.

4.9 Kinder- en Ouderactiviteit voor Lokale Armoedebestrijding (KOALA-project)

KOALA is een ambitieus 10-jaren project dat mogelijk is met de steun van de Vlaamse Overheid, Kind en Gezin en de Koning Boudewijnstichting. Het letterwoord staat voor Kind- en OuderActiviteiten voor Lokale Armoedebestrijding.

De focus ligt op gezinnen in maatschappelijk kwetsbare situaties. Hoe kunnen we op lokaal niveau een kwaliteitsvol, structureel aanbod creëren, zodat de maatschappelijke participatie van aanstaande gezinnen en gezinnen met kinderen tussen 0 en 3 jaar verhoogt? KOALA wil ouders en kinderen samenbrengen binnen een geïntegreerd aanbod van ontmoeting, themagerichte groepsactiviteiten, taalstimulering/oefenkansen Nederlands en kinderopvang. Dit alles binnen één setting.

In januari 2018 starten in Vlaanderen en Brussel achttien KOALA projecten. Zij krijgen tien jaar tijd om een structureel aanbod te creëren: extra kinderopvangplaatsen en kind- en ouderactiviteiten, ofwel een combinatie van beide.

1 van die 18 KOALA projecten loopt in stad Aalst, specifiek in de wijk Mijlbeek. Op termijn is het de bedoeling dat KOALA een stadsbreed verhaal wordt. Een agogisch medewerker van Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen en een pedagogisch medewerker van de Stad Aalst werken in het KOALA-project samen met het Huis van het Kind (Stad Aalst), vzw Denderkind, groepsopvang baby's en peuters Mezenestje en Tatien en Kind en Gezin. De regie is in handen van het Huis van het Kind.

Cijfers vertellen veel, maar niet alles. Daarom werd het project gestart met een nodenonderzoek om te zien wat er in de buurt leeft bij gezinnen met jonge kinderen. Er volgde een bevraging bij 87 ouders met jonge kinderen, 11 partners en meerdere verantwoordelijken en kinderbegeleiders van de meewerkende groepsopvangen baby's en peuters. Op basis van deze resultaten werden, samen met de werkgroep, de klijntijnen van het project bepaald.

Eveneens ging, op basis van de resultaten uit het nodenonderzoek, een visietraject met alle partners van start. Op die manier kwam een gezamenlijk visie en missie tot stand en benoemde men vijf essentiële bouwstenen/wortels van het project: noden van gezinnen als vertrekpunt, respect en vertrouwen, groei, voor iedereen en samen.

Wekelijks organiseert men een spel- en ontmoetingsmoment voor een diversiteit van gezinnen met jonge kinderen. Dit gebeurt op twee verschillende locaties: in een centrale locatie in de wijk die gekoppeld is aan een groepsopvang baby's en peuters en een wijkgezondheidscentrum en op een andere locatie aan de buitenrand van de wijk in een sociaal appartementsblok.

Maandelijks organiseert men een lerend netwerk dat samengesteld is uit kinderbegeleiders van de deelnemende groepsopvangen baby's en peuters, een ervaringsdeskundige in armoede en sociale uitsluiting, Kind en Gezin, de pedagogisch medewerker en de agogisch medewerker. De focus ligt vooral op het uitwisselen van ervaringen rond armoede in de kinderopvang en op het organiseren van toegankelijke of 'KOALA-proof' kind-ouderactiviteiten in de kinderopvang. Er werd ook een vorming over kansarmoede en toegankelijke kinderopvang voor de leden georganiseerd en jaarlijks helpen de leden mee bij de inhoudelijke vormgeving van het KOALA-buurtfeest.

Om de twee maanden komt de werkgroep samen. Hier bepaalt men de verdere contouren van het project, de dagelijkse werking en organiseert men specifieke 'inhoudelijke workshops' rond toegankelijkheid van de kinderopvang. Een verantwoordelijke van de groepsopvang getuigt: *"Twee jaar geleden stond ik er niet bij stil dat sommige ouders al blij zijn dat hun kind warm eten heeft. Sinds KOALA zie ik dat echt meer, dat was confronterend."*

4.10 Het loket kinderopvang als instrument in de bestrijding tegen kinderarmoede

Het Leuvense loket kinderopvang startte in 2011 niet alleen als neutraal informatiepunt over alle opvangmogelijkheden voor baby's en peuters in de stad of als centraal registratiepunt voor alle opvangvragen, maar had vanaf de start de ambitie om als ondersteuningspunt specifiek voor kwetsbare gezinnen de kinderopvang toegankelijker te maken.

De loketmedewerkers doen dat op diverse manieren:

- Ze helpen kwetsbare gezinnen met het tijdig en volledig indienen van hun opvangaanvraag, de juiste keuze van opvangvoorzieningen en het invullen van de nodige informatie om als voorrangsgroep aangeduid te worden (vb. laag inkomen, eenoudergezin, enz.) of op de noodlijst met het label 'sociale noodaanvraag' aangeduid te worden;
- Ze overtuigen deze gezinnen van de meerwaarde van kinderopvang voor het kind en de ouder en gaan in op bezorgdheden of twijfels;
- Ze informeren deze gezinnen over de prijs en de mogelijkheid van een individueel verminderd tarief of terugbetalingsmodaliteiten (vb. VDAB-opleiding);
- Ze zoeken naar mobiliteitsoplossingen samen met het gezin (vb. welke bus kan je nemen, waar kan je terecht voor een fietskar of fietsstoeltje);

- Ze zijn bereid om te zoeken naar oplossingen op maat buiten de formele kinderopvang wanneer dit nodig is (vb. ondersteunende pleegzorg, vrijwilligers, onthaalouders voor nachtopvang, enz.)

Het feit dat het loket kinderopvang op verschillende uitnodigende, toegankelijke plekken in de stad georganiseerd wordt, ook in de meest kwetsbare buurten of op plekken waar veel gezinnen komen (vb. Huis van het Kind), zorgt ervoor dat ook de minder mobiele gezinnen bereikt worden. De loketmedewerkers nemen ook een ruimere rol op als onderdeel van het Geïntegreerd Breed Onthaal en proactieve armoedebestrijding. Loketmedewerkers vragen op een heel toegankelijke manier of gezinnen noden ervaren naast kinderopvang (vb. materiële ondersteuning, financiële hulp, hulp bij zoeken naar huisvesting, opleidingstraject, enz.) en beantwoorden deze of verwijzen gericht door (vb. huis van het Kind, OCMW, VDAB, enz.) Uiteraard kan een loket die ambitie niet alleen waarmaken. Samenwerking binnen het Huis van het Kind-netwerk met vroedvrouwen, trajectverpleegkundigen, maatschappelijk werkers, gezinswerkers, trajectbegeleiders, enz. is een belangrijke randvoorwaarde. Dit netwerk wordt regelmatig geïnformeerd over het opvangaanbod en geeft noden en leemtes aan, sensibiliseert kwetsbare gezinnen over de meerwaarde van kinderopvang, neemt rechtstreeks contact op met het loket kinderopvang bij vragen over opvangdossiers, enz. Dat een dergelijke stadsbrede aanpak werkt, blijkt ook uit de cijfers: 95% van de Leuvense gezinnen met baby's en peuters dienen een aanvraag in voor kinderopvang.
www.kinderopvangleuven.be

5 Conclusie

De sociale functie van kinderopvang verdient meer aandacht, net in functie van armoedebestrijding. De economische functie: het vinden van een job, het volgen van een opleiding is belangrijk voor gezinnen in armoede, maar het traject daar naar toe is er eentje vol hindernissen. Een warme kinderopvang en ruimer een breed aanbod aan gezinsondersteunende diensten die een tweede thuis kunnen zijn voor kwetsbare ouders en kinderen, zonder “moetens”, maar met kansen en ruimte op ontplooiing zijn essentieel.

Lien Libin en Sofie Verhaert, december 2020.

6 Bronnen:

- Vlaamse beleidsnota 2019-2024. Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en armoedebestrijding.
- Vlaams actieplan armoedebestrijding 2020-2024
- Cijfers kansarmoede Vlaams Gewest: <https://www.kindengezin.be/cijfers-en-rapporten/cijfers/kansarmoede/vlaams-gewest-en-provincie/>

- Vlerick Business School https://pelicano.be/swfiles/files/Stichting%20Pelicano%20-%20Vlerick%20studie_60.pdf
- Heckman. J.J. (2006). Skill Formation and the Economics of Investing in Disadvantaged Children. *Science*, 312 (5782), 1900-1902.
http://jenni.uchicago.edu/papers/Heckman_Science_v312_2006.pdf
- Van Lancker, W. & Vandenbroeck, M. (2019). *De verdeling van de kinderopvang in Vlaanderen en in de centrumsteden: Spanning tussen de economische en sociale functie van kinderopvang*.
- Teppers, E., Schepers, W., & Van Regenmortel, T. (2019). *Het gebruik van en de behoefte aan kinderopvang voor baby's en peuters jonger dan 3 jaar In het Vlaamse Gewest*.
- Van Lancker, W. & J. Ghysels (2012). *Who benefits? The social distribution of subsidized childcare in Sweden and Flanders*. *Acta Sociologica*, 55, 2: 125-142.
- Radiofragment. De hersenen van kinderen in armoede lopen averij op, Peter Adriaenssens. Te beluisteren via: https://radio1.be/peter-adriaenssens-de-hersenen-van-kinderen-armoede-lopen-averij-op?fbclid=IwAR1At20f-kgA5_cf2-X56WuEjo023cFj4o8UG7WG3p9gVgcBLcbofTOiGcY
- S. Mullainathan & E. Shafir, 2013, *Schaarste. Hoe gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen*. Maven Publishing B.V. Amsterdam
- The European Qualifications Framework (EQF). Annex Quality Framework for Early Childhood Education and Care, 2018.
- Webinar, Waarom investeren in toegankelijke kinderopvang, Michel Vandenbroeck, docent gezinspedagogiek Universiteit Gent, te bekijken via: <https://www.youtube.com/watch?v=t2AhwXBE87A>